

Dmat Newsletter nr. 3

Bescherming van de spaarders

Inleiding

Als antwoord op de problemen die zich de jongste maanden op de financiële markten hebben voorgedaan, heeft de wetgever een aantal maatregelen genomen onder meer met het oog op een betere **bescherming van de depositanten**, teneinde het vertrouwen bij de spaarders-beleggers te herstellen. In deze newsletter worden enkele van die maatregelen besproken vanuit het oogpunt van de dematerialisering van de effecten aan toonder.

1. De depositobescherming in het Belgisch recht

1.1. Oorsprong

In 1998 richtte de wetgever¹ het **Fonds voor de bescherming van de deposito's en financiële instrumenten** op, dat aan de kredietinstellingen, beursvennootschappen en beleggingsondernemingen de verplichting oplegt om deel te nemen aan een gemeenschappelijk stelsel voor de bescherming van de financiële instrumenten. Het is de bedoeling dat wanneer één van die instellingen in gebreke blijft, wordt voorzien in terugbetaling aan of schadeloosstelling van bepaalde categorieën van beleggers zonder bancaire of financiële activiteiten en, in voorkomend geval, een dergelijke toestand wordt voorkomen.

Oorspronkelijk voorzag het stelsel voor beleggersbescherming in de terugbetaling van de deposito's en financiële instrumenten die de kredietinstelling of beleggingsonderneming was verschuldigd, ten belope van 20.000 EUR of de tegenwaarde van dat bedrag, ongeacht de munt waarin de deposito's en financiële instrumenten waren uitgedrukt.

1.2. Wijzigingen en ruimere dekking van de deposito's tegen de achtergrond van de financiële crisis

In november 2008² werd het bedrag van de depositobescherming opgetrokken van 20.000 tot 50.000 EUR.

1 Organieke wet van 17 december 1998 tot oprichting van een beschermingsfonds voor deposito's en financiële instrumenten en tot reorganisatie van de beschermingsregelingen voor deposito's en financiële instrumenten.

2 Koninklijk besluit van 14 november 2008 tot uitvoering van de wet van 15 oktober 2008 houdende maatregelen ter bevordering van de financiële stabiliteit en inzonderheid tot instelling van een staatsgarantie voor verstrekte kredieten en andere verrichtingen in het kader van de financiële stabiliteit, voor wat betreft de bescherming van de deposito's en de levensverzekeringen, en tot

Er werd een gelijkwaardig beschermingsstelsel gecreëerd³ voor bepaalde levensverzekeringsproducten, vanuit de overweging dat bepaalde van die producten, ook al hebben ze de vorm van een verzekeringsovereenkomst, bedoeld zijn om dezelfde depositanten aan te trekken als voor de klassieke spaarproducten die de kredietinstellingen aanbieden.

Tevens werd een nieuw ***Bijzonder Beschermingsfonds voor deposito's en levensverzekeringen*** opgericht.⁴

De ondernemingen die in het kader van het depositogarantiestelsel zijn aangesloten bij het huidige Fonds voor de bescherming van de deposito's en financiële instrumenten, moeten toetreden tot het nieuwe Bijzonder Fonds voor de bescherming van de deposito's en levensverzekeringen. De deposito's bij de kredietinstellingen, beursvennootschappen en beleggingsondernemingen aangesloten bij het Bijzonder Fonds voor de bescherming van de deposito's en levensverzekeringen van meer dan 50.000 EUR zullen aldus door het Bijzonder Fonds worden beschermd ten belope van een extra 50.000 EUR.

De depositanten genieten op die manier een **totale waarborg van 100.000 EUR**.

Dat Fonds biedt ook een bescherming voor de verzekeringsproducten van tak 21 tot een bedrag van **100.000 EUR**, op voorwaarde dat de betrokken verzekeringsmaatschappijen vrijwillig tot de financiering van het Fonds hebben bijgedragen.

2. Rol van het Fonds voor de bescherming van de deposito's en financiële instrumenten en toepassingsgebied van die bescherming

2.1. Rol van het Beschermingsfonds

Het Fonds voor de bescherming van de deposito's en financiële instrumenten en het Bijzonder Beschermingsfonds voor deposito's en levensverzekeringen zijn belast met de oprichting en het beheer van :

- één of meer depositogarantiestelsels;
- één of meer stelsels voor de bescherming van de financiële instrumenten ;
- een stelsel voor de bescherming van de levensverzekeringsproducten (optioneel).

wijziging van de wet van 2 augustus 2002 betreffende het toezicht op de financiële sector en de financiële diensten. (B.S. 17/11/2008)

³ Voornoemd koninklijk besluit van 14 november 2008.

⁴ Koninklijk besluit van 16 maart 2009 betreffende de bescherming van deposito's en levensverzekeringen door het Bijzonder Beschermingsfonds voor deposito's en levensverzekeringen.(B.S. 25/03/2009)

2.2. Welke instellingen zijn gedekt ?

- de kredietinstellingen en beleggingsondernemingen naar Belgisch recht ;
- de kredietinstellingen naar het recht van een ander land dat deel uitmaakt van de Europese Economische Ruimte (EER), en die in België werkzaam zijn, kunnen toetreden tot het Belgische systeem met het oog op aanvulling van de waarborgen geboden door het stelsel waaraan die instellingen in hun land van oorsprong deelnemen ;
- de kredietinstellingen naar het recht van een land dat buiten de Europese Economische Ruimte (EER) ligt, die in België werkzaam zijn, voor tegoeden die niet worden beschermd door een garantiestelsel in het land van oorsprong;
- de verzekeringsmaatschappijen op vrijwillige basis (althans wat het Bijzonder Fonds betreft).

2.3. Welke deposito's en bedragen zijn gedekt ?

De volgende **deposito's** zijn gedekt :

- **bedragen in geld** (cashtegoeden in de munt van een land dat deel uitmaakt van de EER, op een zicht-, termijn- of spaarrekening – inclusief de intrest);
- **kasbons** op naam of in gedematerialiseerde vorm op een effectenrekening bij de instelling die ze heeft uitgegeven ;
- **obligaties** uitgegeven door de gefailleerde en die op naam zijn of op een effectenrekening staan bij de instelling die ze heeft uitgegeven.

ten belope van:

- een eerste deel van 50.000 EUR (sedert 7 oktober 2008, met dien verstande dat de datum waarmee rekening moet worden gehouden, die is van het faillissement) en
- een tweede deel van 50.000 EUR sedert 17 november 2008.

Die bedragen zullen worden **toegepast per houder en per bank**. Een gedeelde rekening zal dus recht geven op schadeloosstelling van elke mede-houder ten belope van voornoemde bedragen.

Voor de berekening van de waarborg worden **alle tegoeden van een rechthebbende** bij een financiële instelling samengeteld, zonder onderscheid al naargelang het aantal rekeningen waarover de deposito's zijn verspreid en ongeacht de aard of de benaming van die rekeningen.

Sedert 17 november 2008 geldt de dekking ook voor :

- de levensverzekeringsproducten van tak 21

ten belope van:

- 100.000 EUR.

2.4. De bescherming van de financiële instrumenten

Tot de **financiële instrumenten** behoren vooral de aandelen en overige effecten die stemrecht geven of kunnen geven (beleggingsbewijzen, aandelenwarrants, enz.), schuldbewijzen (bijv. : obligaties), deelbewijzen of aandelen van instellingen voor collectieve belegging (bevek-aandelen, aandelen van gemeenschappelijke beleggingsfondsen, enz.) en financiële instrumenten op lange termijn (bijv. : overeenkomsten voor call- of put-opties).

Als principe geldt dat de **financiële instrumenten** worden **terugbezorgd**. De waarde die effecten vertegenwoordigen, wordt inderdaad niet beïnvloed door het faillissement van de rekeninghouder bij wie die waarden zijn gedeponerd.

Blijkt terugbezorging onmogelijk, dan biedt het Fonds voor de bescherming van de deposito's echter wel een waarborg tot **20.000 EUR**. Dat bedrag blijft ongewijzigd.

Die financiële instrumenten worden in aanmerking genomen ten belope van hun marktwaarde, of anders ten belope van hun terugbetalingswaarde vermeerderd met de intrest of nog, ten belope van hun geraamde waarde bij tegeldemaking. Die waarde wordt geraamd op de laatste dag vóór de dag waarop de instelling is gebreke bleef.

Voor beursgenoteerde financiële instrumenten wordt de marktwaarde bepaald aan de hand van de gemiddelde koers op de laatste noteringsdag vóór de dag waarop de instelling in gebreke bleef.

2.5. Wie kan aanspraak maken op de door de wetgever geboden bescherming ?

De bescherming geldt voor **elke natuurlijke persoon of rechtspersoon die klant is** van de instellingen die deelnemen aan het Fonds, mits die persoon zelf geen bancaire, financiële of verzekeringsactiviteit uitoefent.

Grote ondernemingen komen echter niet in aanmerking⁵.

Wanneer verscheidene personen (bijvoorbeeld echtgenoten) mede-houders zijn van een gemeenschappelijke rekening, wordt aangenomen dat het saldo van die rekening gelijkelijk toebehoort aan de mede-houders. Elke mede-houder zal dus aanspraak kunnen maken op de waarborg van 100.000 EUR.

Rekeningen waarop tegoeden van een derde staan (bijvoorbeeld de derdenrekeningen van notarissen of advocaten) worden beschouwd als rekeningen die toebehoren aan die derde.

⁵ Onder 'grote ondernemingen' wordt verstaan vennootschappen naar Belgisch recht of naar het recht van een lidstaat van de EER die geen verkorte balans mogen opstellen volgens de richtlijn van 27 juli 1978 inzake de jaarrekeningen.

De waarborg wordt toegekend ongeacht de woonplaats of de nationaliteit van de begunstigde.

2.6. Wanneer treedt het Fonds op ?

De wettelijke opdracht van het Fonds bestaat erin borg te staan voor de terugbetaling van de deposito's die niet konden worden teruggegeven aan de klanten van een kredietinstelling of een beursvennootschap die **in gebreke blijft**. Dat laatste is het geval wanneer een kredietinstelling of beursvennootschap **failliet** wordt verklaard of een **aanvraag voor een procedure van gerechtelijke reorganisatie** heeft ingediend, of wanneer de Commissie voor het Bank-, Financie- en Assurantiewezen (CBFA) aan het Fonds heeft meegedeeld dat zij heeft vastgesteld dat die instelling of maatschappij zich door haar financiële situatie genoodzaakt ziet de terugbetaling, levering of teruggave van een opeisbaar tegoed te weigeren en in de onmiddellijke of nabije toekomst dergelijke tegoeden niet meer kan terugbetalen, leveren of terugbezorgen.⁶

2.7. Wat met de gedematerialiseerde financiële instrumenten op een effectenrekening ?

Een gedematerialiseerd effect wordt vertegenwoordigd door de inschrijving op rekening, op naam van de eigenaar of de houder ervan, bij de vereffening instelling of de erkend rekeninghouder⁷. De inschrijving op een rekening geldt dus als bewijs van de rechten van de aandeelhouder.

Het **eigendomsrecht** inzake gedematerialiseerde effecten is een **zakelijk onlichamelijk recht** dat mag worden uitgeoefend alleen ten opzichte van de vereffening instelling of erkende rekeninghouder waar die waarden op rekening zijn ingeschreven⁸.

Als de rekeninghouder failliet gaat, kan dat eigendomsrecht dus **nog steeds worden uitgeoefend** op dezelfde wijze als toen het materiële effect nog in het bezit was van de vereffening instelling of de erkende rekeninghouder.

De waarde vertegenwoordigd door die gedematerialiseerde effecten wordt inderdaad niet beïnvloed door de dematerialisering.

Evenmin wordt ze beïnvloed door het **faillissement van de rekeninghouder** bij wie die waarden zijn ingeschreven.

⁶ Reglement betreffende het optreden van het beschermingsfonds (gecoördineerde versie van 14 april 2009).

⁷ Artikel 468, eerste lid, van het Wetboek van de vennootschappen.

⁸ Artikel 471, eerste lid, van het Wetboek van de vennootschappen.

Dat zakelijk eigendomsrecht is ondeelbaar, m.a.w. het wordt gedeeld met alle overige houders van dezelfde effecten en **wordt uitgeoefend op de onverdeelde massa effecten** waarvoor de rekeninghouder zelf is ingeschreven bij de vereffeningstelling.

Dat impliceert dus dat in geval van faillissement van de erkende rekeninghouder (of van enigerlei situatie die aanleiding geeft tot overeenkomst met betrekking tot laatstgenoemde), het **vorderingsrecht** van de eigenaars van effecten gemeenschappelijk zal worden uitgeoefend ten opzichte van alle gedematerialiseerde effecten in een zelfde categorie ingeschreven op naam van die rekeninghouder, bij de vereffeningstelling⁹.

Als dat geheel onvoldoende is, zal het worden opgesplitst in verhouding tot de rechten van elke eigenaar¹⁰.

Als de erkende rekeninghouder of de vereffeningstelling zelf eigenaar zijn van een aantal financiële instrumenten in een zelfde categorie, zullen zij daarenboven alleen het aantal financiële instrumenten toegewezen krijgen dat zal overblijven na teruggave, aan derden, van het totaal aantal financiële instrumenten in een zelfde categorie die ze voor rekening van een derde in bezit hebben.

Vermits **effecten** in de regel **worden terugbezorgd**, zal die teruggave gebeuren via een nieuwe inschrijving op rekening voor de gedematerialiseerde effecten.

In de praktijk zal de door het Fonds voor de bescherming van de deposito's en financiële instrumenten geboden bescherming van 20.000 € overbodig blijken, omdat ze van toepassing zal zijn enkel in volstrekt uitzonderlijke gevallen waarin teruggave van de effecten onmogelijk blijkt.

Conclusies

De weerslag van de dematerialisering op de bescherming van de deposanten is dus gering. Als de rechten van de houders van de effecten niet langer betrekking hebben op materiële effecten, maar worden vertegenwoordigd door een inschrijving op rekening, zal hun eigendomsrecht steeds op dezelfde wijze worden uitgeoefend ten opzichte van de vereffeningstelling of de erkende rekeninghouder.

Bovendien wordt de door die gedematerialiseerde effecten vertegenwoordigde waarde geenszins beïnvloed door hun dematerialisering en evenmin door het faillissement van de rekeninghouder bij wie die waarden zijn ingeschreven.

⁹ Artikel 471, tweede lid, van het Wetboek van de vennootschappen.

¹⁰ Artikel 471, derde lid, van het Wetboek van de vennootschappen. Zie ook artikel 471, vierde en vijfde lid, van het Wetboek van de vennootschappen.

Nuttige link

www.protectionfund.be